

Sygn. akt III AUa 926/14

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 15 stycznia 2015 r.

Sąd Apelacyjny w Lublinie III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący - Sędzia	SA Małgorzata Rokicka - Radoniewicz (spr.)
Sędziowie:	SA Barbara Hejwowska SA Barbara Mazurkiewicz-Nowikowska
Protokolant: Agnieszka Zdanowicz-Martyna	

po rozpoznaniu w dniu 15 stycznia 2015 r. w Lublinie

sprawy W. U.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w L.

o odstąpienie od żądania zwrotu nienależnie pobranego świadczenia

na skutek apelacji W. U.

od wyroku Sądu Okręgowego w Lublinie

z dnia 14 sierpnia 2014 r. sygn. akt VIII U 1019/14

oddala apelację.

III AUa 926/14

UZASADNIENIE

Organa rentowy - Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w L. decyzją z dnia 17 kwietnia 2014 r. odmówił W. U. odstąpienia od żądania zwrotu nienależnie pobranego świadczenia w łącznej kwocie 10.959,79 zł

- nienależnie pobranej renty rodzinnej za okres od marca 2010r. do grudnia 2010r. w kwocie 7 424,90 zł wraz z odsetkami i kosztami upomnienia, ponieważ na podstawie przedłożonych przez niego dokumentów nie stwierdzono występowania żadnych szczególnych okoliczności przemawiających za odstąpieniem od żądania zwrotu nienależnie pobranych świadczeń.

Od tej decyzji odwołanie do Sądu Okręgowego w Lublinie wniósł W. U., domagając się zmiany zaskarżonej decyzji poprzez orzeczenie o braku obowiązku zwrotu nienależnie pobranego świadczenia.

Sąd Okręgowy w Lublinie wyrokiem z dnia 14 sierpnia 2014 roku oddalił odwołanie. Sąd Okręgowy ustalił, że w okresie od 1 marca 2010r. do 31 grudnia 2010r. W. U. pobrał rentę rodziną w kwocie 7 424 zł jako świadczenie nienależne. Przeprowadzone przez organ rentowy postępowanie egzekucyjne było bezskuteczne, z uwagi na brak dochodu wnioskodawcy.

Wyrokiem z dnia 10 czerwca 2014 r. wydanym w sprawie II K 156/14 Sąd Rejonowy w Kraśniku warunkowo umorzył na okres próby (w wymiarze roku) postępowanie karne wobec wnioskodawcy za czyn polegający na doprowadzeniu Zakładu Ubezpieczeń Społecznych do niekorzystnego rozporządzenia mieniem za pomocą wyzyskania błędu o zaistnieniu okoliczności wpływającej na utratę prawa do otrzymywania renty rodzinnej w postaci zaprzestania nauki, uzyskując z tego tytułu korzyść majątkową w wysokości 825,10 zł. Wnioskodawca został również zobowiązany do naprawienia szkody poprzez zapłacenie na rzecz ZUS kwoty 825,10 zł tytułem naprawienia szkody w terminie 3 miesięcy od daty uprawomocnienia się wyroku. Wyrok uprawomocnił się w dniu 18 czerwca 2014 r.

W dniu 25 marca 2014 r. W. U. złożył w organie rentowym wnioski o odstąpienie od żądania zwrotu należności z tytułu nienależnie pobranych świadczeń określonych decyzją z dnia 15 marca 2011r., obejmujących kwotę główną w wysokości 7 424,90 zł oraz odsetki za okres do 17 marca 2014r. w łącznej kwocie 3 503,95 zł. W uzasadnieniu wniosku wskazał, że pozostaje w trudnej sytuacji finansowej, rodzinnej i związanej ze zdrowiem psychicznym. Podał, iż podejmowane prace dorywcze pozwalają mu wyłącznie na bieżącą egzystencję i nie posiada on żadnych oszczędności, majątku lub innych dóbr. Do złożonego wniosku skarżący dołączył oświadczenie o stanie rodzinnym i majątkowym oraz sytuacji materialnej i dołączył dokumentację leczenia jego matki w postaci: kart informacyjnych Izby Przyjęć Szpitala (...) ZOZ w K., zaświadczeń lekarskich dotyczących m.in. leczenia u lekarzy z zakresu reumatologii, ortopedii, medycyny rodzinnej i chirurgii. Dołączył ponadto harmonogram spłaty kredytu zaciągniętego przez jego matkę I. U. i PIT-11 za rok 2010.

Organ rentowy rozpoznając wniosek przed wydaniem decyzji wezwał wnioskodawcę do złożenia w terminie 7 dni dokumentów wskazujących na jego szczególną sytuację, w szczególności: oryginałów lub kserokopii poświadczonych za zgodność przez pracownika ZUS, zaświadczenia lub decyzji o wysokości dochodów (w tym informacji czy są obciążone, z jakiego tytułu oraz w jakiej wysokości), aktualnej dokumentacji o stanie zdrowia dłużnika lub osób pozostających na jego utrzymaniu, zaświadczenia lub decyzji z (...) o zakresie udzielonej pomocy w latach 2013-2014 (materialnej lub rzeczowej), dokumentów dotyczących posiadanych nieruchomości oraz ruchomości, dowodów potwierdzających inne zobowiązania finansowe zobowiązanego lub pozostałych członków rodziny pozostających we wspólnym gospodarstwie domowym, dowodów potwierdzających wysokość stałych miesięcznych opłat i innych wydatków, dokumentów wskazujących tytuł prawny do zajmowanego lokalu.

Wnioskodawca nie skorzystał z możliwości zapoznania się ze zgromadzonymi przez organ rentowy materiałami, ani nie przesłał żądanej dokumentacji potwierdzających występowanie szczególnej sytuacji majątkowej.

W dniu 17 kwietnia 2014r. organ rentowy wydał zaskarżoną w sprawie decyzję.

W. U. w chwili składania wniosku o odstąpienie od żądania zwrotu należności nie był nigdzie na stałe zatrudniony i nie posiadał żadnego majątku, oszczędności ani stałych dochodów, utrzymywał się z prac dorywczych oraz świadczenia matki w wysokości 1334 zł netto miesięcznie. Aktualnie wnioskodawca pracuje w (...) na podstawie umowy o pracę na czas określony, z wynagrodzeniem około 1200 zł miesięcznie. Pozostaje we wspólnym gospodarstwie domowym z matką oraz młodszym bratem, zatrudnionym w okolicach Urzędowa. Wnioskodawca nie leczy się przewlekłe, leczeniu systematycznemu poddawana jest jego matka, jednakże nie jest ona osobą wymagającą stałej opieki.

Powyższy stan faktyczny Sąd ustalił w oparciu o dowody z dokumentów zgromadzone w aktach organu rentowego oraz aktach sądowych, a także zeznania wnioskodawcy.

Sąd Okręgowy orzekł, że zgodnie z treścią art. 84 ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U. z 2013r., poz. 1442 ze zm.) osoba, która pobrała nienależne świadczenie z ubezpieczeń społecznych,

jest obowiązana do jego zwrotu, wraz z odsetkami, w wysokości i na zasadach określonych przepisami prawa cywilnego. Zgodnie z ustępem 8 cytowanego przepisu, w sytuacji wystąpienia nienależnie pobranego świadczenia ustawodawca przewidział możliwość odstąpienia przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych od żądania jego zwrotu w całości lub w części, a także odroczenia terminu płatności bądź też rozłożenia na raty, jeżeli zachodzą szczególnie uzasadnione okoliczności lub kwota nienależnie pobranych świadczeń nie przewyższa kosztów upomnienia w postępowaniu egzekucyjnym w administracji.

Wprawdzie przepisy ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych nie precyzują okoliczności, które uzasadniają odstąpienie od żądania zwrotu należności z tytułu nienależnie pobranych świadczeń, jednakże, zgodnie ze stanowiskiem doktryny, organ rentowy powinien kierować się stanem rodzinnym oraz majątkowym osoby składającej wniosek o odstąpienie dochodzenia zwrotu nienależnie pobranych świadczeń.

Zdaniem Sądu Okręgowego do okoliczności uzasadniających odstąpienie od żądania zwrotu nienależnie pobranego świadczenia zaliczyć należałoby: brak dochodu oraz majątku osoby zobowiązanej, ustalenie, że obowiązek zwrotu świadczeń pozbawiłby osobę zobowiązaną lub osoby pozostające na jej utrzymaniu niezbędnych środków utrzymania, ciężka chorobę powodującą niezdolność do pracy osoby zobowiązanej do zwrotu lub też osoby, nad którą pełni ona stałą opiekę. W przedmiotowej sprawie organ rentowy dokonał szczegółowej analizy sytuacji rodzinnej, finansowej oraz zdrowotnej wnioskodawcy i jego rodziny i, w ocenie Sądu, słusznie nie dopatrywał się przesłanek warunkujących odstąpienie od żądania zwrotu pobranej renty rodzinnej.

Ze zgromadzonych w toku postępowania przed organem rentowym dowodów wynikało, że wnioskodawca jest od pewnego czasu zatrudniony w pełnym wymiarze czasu pracy na podstawie umowy o pracę i otrzymuje z tego tytułu comiesięczne wynagrodzenie. Zarówno on, jak i brat podjęli zatrudnienie, nie korzystał ani nie korzysta on z pomocy oferowanej przez ośrodki pomocy społecznej osobom znajdującym się w trudnej sytuacji materialnej. W ocenie Sądu okoliczności te wskazują na brak przesłanek wymaganych do zastosowania przepisu art.84 ust.8 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych o odstąpieniu od zwrotu nienależnego świadczenia.

Od tego wyroku apelację wniósł wnioskodawca W. U., zaskarżając wyrok w całości. Wyrokowi zarzucał błędną ocenę materiału odwodowego oraz sprzeczność ustaleń z treścią zebranego w sprawie materiału odwodowego przez przyjęcie, że nie występują przesłanki niezbędne do odstąpienia od żądania zwrotu nienależnie pobranych świadczeń renty rodzinnej na podstawie art.68 ust.1 pkt.3 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 roku o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych.

Wnosił o zmianę zaskarżonego wyroku przez orzeczenie, o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu – Sądowi Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Lublinie w stosunku do wnioskodawcy. W uzasadnieniu apelacji powoływał się na fakt, że naprawił szkodę z tytułu pobrania nienależnego świadczenia wpłacając na rzecz ZUS kwotę 825,10 zł z tytułu zaprzestania nauki i utraty prawa do renty rodzinnej.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja jest bezzasadna i nie zasługuje na uwzględnienie.

Bezpodstawne są zarzuty wnioskodawcy błędnej oceny materiału dowodowego i sprzeczność ustaleń Sądu Okręgowego, bowiem stan faktyczny sprawy jest bezsporny, a co do istotnych okoliczności sprawy wnioskodawca nie przedstawił żadnych dowodów, podlegających ocenie.

Istotą sprawy było ustalenie, czy organ rentowy powinien odstąpić od żądania zwrotu nienależnie pobranej renty rodzinnej ze względu na szczególne okoliczności. Jeśli chodzi o kwestię odstąpienia od żądania zwrotu nienależnie pobranych świadczeń, to jego podstawę stanowi art. 138 ust. 6 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 roku o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tekst jedn. Dz. U. 2013 poz.1440). Przepis ten ma zresztą takie samo brzmienie jak art. 84 ust. 8 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (mylnie

powołany w zaskarżonej decyzji). Przepis w identyczny sposób reguluje kwestię odstąpienia od żądania zwrotu nienależnie pobranego świadczenia, tj. określa, w jakich sytuacjach możliwe jest takie odstąpienie.

Stosownie do art. 138 ust. 6 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych istnieje możliwość odstąpienia od żądania zwrotu nienależnie pobranego świadczenia, w sytuacji gdy "zachodzą szczególnie uzasadnione okoliczności". Przepis ten ma charakter ochronny - jego celem jest w szczególności zabezpieczenie zobowiązanych do spłaty należności przypadających na rzecz organu rentowego przed pozbawieniem ich wskutek powyższego możliwości zaspokojenia podstawowych potrzeb życiowych. Ponadto przepis ten ma charakter wyjątkowy. Jeżeli doszło już do nienależnego pobrania świadczeń i przez to zużycia środków Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, a osoba, która świadczenie nienależnie pobrała, ma obowiązek jego zwrotu, to tylko z wyjątkowych powodów ("szczególnie uzasadnione okoliczności"), jest możliwe odstąpienie od żądania zwrotu.

Sąd I instancji słusznie wskazał, że ustawodawca nie sprecyzował, jakie konkretnie okoliczności uzasadniają skorzystanie z instytucji przewidzianej w omawianym przepisie, dlatego też niezbędna jest analiza okoliczności konkretnego przypadku; przykładowo brak majątku, z którego możliwe byłoby dochodzenie od osoby zobowiązanej zwrotu świadczeń; ustalenie, że w przypadku zwrotu świadczeń osoba zobowiązana lub osoby pozostające na jej utrzymaniu zostałyby pozbawione niezbędnych środków utrzymania; ciężką chorobę powodującą niezdolność do pracy osoby zobowiązanej, członka jej rodziny lub innej osoby pozostającej na jej utrzymaniu; wiek osoby zobowiązanej; zdarzenia losowe (kradzież, wypadek, pożar, powódź, inne klęski żywiołowe) powodujące szczególne trudności w sytuacji materialnej osoby zobowiązanej.

Odnosząc powyższe wskazania do okoliczności rozpatrywanej sprawy stwierdzić należy, że apelujący nie został dotknięty żadnymi losowymi i niezależnym od niego okolicznościami, które uniemożliwiłyby realizację obowiązku bez uszczerbku dla egzystencji, nie zachodzi też w jego przypadku taka okoliczność, że ściągnięcie kwot odpowiadających nienależnie pobranemu świadczeniu pozbawi go środków utrzymania. Sąd I instancji słusznie zauważył, że obecna sytuacja majątkowo-finansowa wnioskodawcy nie uzasadnia odstąpienia od żądania zwrotu nienależnie pobranego świadczenia. Podstawowe znaczenie ma to, że wnioskodawca jest osobą młodą, obecnie zatrudnioną, nie ma nikogo na utrzymaniu a mieszka wraz z pracującym bratem i matką pobierającą rentę rodzinną.

W apelacji skarżący nie odniósł się do istoty sprawy, nie wskazał też na żadne dodatkowe okoliczności rzutujące na sytuację majątkową.

Jego zarzuty dotyczą nałożonego obowiązku zwrotu nienależnie pobranego świadczenia w ustalonej decyzją organu rentowego wysokości, ponieważ pozostaje on w błędnym przekonaniu, że nałożenie na niego przez sąd karny obowiązku naprawienia szkody poprzez wpłatę kwoty 825,10 zł zwalania go w całości od obowiązku zwrotu świadczeń. Należy podkreślić, że o obowiązku zwrotu nienależnie pobranej renty rodzinnej w kwocie 7424,90 zł wraz z odsetkami organ rentowy orzekł w decyzji z dnia 15 marca 2011 roku, a odwołanie do tej decyzji zostało oddalone przez Sąd Okręgowy w Lublinie wyrokiem z dnia 9 listopada 2011 roku w sprawie VIII U 1749/11, a w dniu 29 marca 2012 roku Sąd Apelacyjny oddalił jego apelację. Wykonanie przez wnioskodawcę obowiązku naprawienia szkody nałożonego przez sąd karny w wyroku z dnia 10 czerwca 2014 roku umarzającym warunkowo postępowanie, ma znaczenie tylko o tyle, że zmniejsza jego zadłużenie wobec organu rentowego, ale nie wpływa na prawomocną decyzję organu rentowego w przedmiocie żądania zwrotu całej ujętej decyzją z dnia 15 marca 2011 roku kwoty. Zgodnie z przepisem art.11 KPC ustalenia wydanego w postępowaniu karnym prawomocnego wyroku skazującego co do popełnienia przestępstwa wiążą sąd w postępowaniu cywilnym, przy czym sąd cywilny związany jest tylko ustaleniami dotyczącymi popełnienia przestępstwa - a więc okolicznościami składającymi się na jego stan faktyczny, czyli osobą sprawcy, przedmiotem przestępstwa oraz czynem przypisanym oskarżonemu - które znajdują się w sentencji wyroku. Oznacza to, że sąd - rozpoznając sprawę cywilną - musi przyjąć, że skazany popełnił przestępstwo przypisane mu wyrokiem karnym (wyrok SN z dnia 14 kwietnia 1977 r., IV PR 63/77, LEX nr 7928). Ustalenia prawomocnego wyroku skazującego co do popełnienia przestępstwa (w tym co do wartości mienia przywłaszczonego przestępstwem) wiążą sąd cywilny w tym znaczeniu, że osoba skazana za przestępstwo, nie może już udowodniać przed sądem cywilnym, że nie popełniła przypisanego mu czynu zabronionego albo że przywłaszczył kwotę niższą, aniżeli została ustalona w sentencji wyroku

skazującego wyroku (wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 5 stycznia 1970 r., I PR 91/69, OSNCP 1970 nr 11, poz. 197 oraz z dnia 10 kwietnia 1981 r., IV CR 101/81, LexPolonica nr 321314).

Skoro zakres obowiązku zwrotu nienależnie pobranego świadczenia został prawomocnie ustalony, a przedmiotem sprawy niniejszej była wyłącznie kwestia odstąpienia od zwrotu tego świadczenia w oparciu o powołane powyżej przepisy art.138 ust.4 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, to apelacja skarżącego zarzucająca niewzięcie pod uwagę treści wyroku sądu karnego jest pozbawiona podstaw, bowiem nie dotyczy istoty sprawy.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego zaskarżony wyrok jest trafny i odpowiada prawu, a wywiedziona apelacja nie zawierała usprawiedliwionych zarzutów. Z tych względów i na mocy powołanych powyżej przepisów oraz na podstawie art.385 KPC Sąd Apelacyjny orzekł, jak w sentencji.